

ขอเชิญส่งบทความวิชาการ (Call for Papers)
การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
เรื่อง “ประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่” (Democracy in a New Landscape)
วันที่ 5 – 7 พฤศจิกายน 2564

ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพค เมืองทองธานี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี พ.ศ. 2564 ได้เปิดรับบทความวิชาการ บทความวิจัย หรือบทความวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหัวข้อการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า เรื่อง “ประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่” (Democracy in a New Landscape) เพื่อให้ นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่สนใจได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนนำเสนอข้อมูลภายใต้ ฐานของการศึกษาวิจัย เพื่อสำรวจปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ประชาธิปไตย (Democracy Landscape) ของประเทศไทย ซึ่งนำมาสู่การค้นหาประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่ (Democracy in a New Landscape) ของประเทศไทย

บทความวิชาการ บทความวิจัยหรือบทความวิทยานิพนธ์ที่ส่งเข้าร่วมงานประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า นั้น จะได้รับการพิจารณากลั่นกรองและประเมินคุณภาพทางวิชาการ (Peer reviews) จาก คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันพระปกเกล้า ทั้งนี้เพื่อรักษาระดับคุณภาพและเป็นมาตรฐานหลักสากล โดยบทความที่ผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพทางวิชาการจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จะได้รับการ ตีพิมพ์ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการ (Preceding paper) รวมทั้งอาจได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอ บทความในเวทีการอภิปรายกลุ่มย่อย

ขอบเขตเนื้อหาของผลงานวิชาการ

ขอบเขตเนื้อหาของบทความวิชาการ บทความวิจัยหรือบทความวิทยานิพนธ์ที่ส่งเข้าร่วมงานประชุม วิชาการครั้งนี้ จะต้องมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับหลักการและเหตุผลของการประชุมวิชาการของ

สถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี พ.ศ. 2564 และประเด็นของกลุ่มย่อยทั้ง 5 กลุ่ม ซึ่งมีรายละเอียดและเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล

“ประชาธิปไตย” เป็นแนวคิดอยู่บนระเบียบทางการเมืองที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และอำนาจของผู้ถูกปกครอง เป็นแนวคิดที่อยู่มาตั้งแต่ต้นกำเนิดในกรีกโบราณ มีวิวัฒนาการผ่านร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิพื้นฐานของพลเมือง ค.ศ. 1689 (Bill of Rights) รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787 และประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Declaration of the Rights of the Man and of the Citizen of 1789) ค.ศ. 1789 นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ประชาธิปไตยประสบความสำเร็จในการต่อต้านระบอบทรราชย์ การขับไล่อะบอบฟาสซิสต์และนาซี ตลอดจนการปกครองแบบอำนาจนิยมในทุกทวีปทั่วโลก และปลายศตวรรษที่ 20 ระบอบประชาธิปไตยก็มีชัยชนะเหนือระบอบคอมมิวนิสต์ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้เกิดภูมิทัศน์ทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่าเป็น “the only game in town” ที่ทุกฝ่ายยอมรับในกติกา และกลไกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ประชาธิปไตยกลับถูกตั้งคำถามว่าเป็นแนวคิดที่สร้างแรงบันดาลใจ ความคิดสร้างสรรค์ และความเรื่อรองให้กับประชาชนได้อีกหรือไม่ นับตั้งแต่ภูมิทัศน์ทางความมั่นคง เศรษฐกิจ และการเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเสรีภาพส่วนบุคคลได้ถูกลดทอนหลังจากวิกฤติการณ์ก่อการร้ายใน ค.ศ. 2001 ต่อมาประเทศใจกลางของระบอบประชาธิปไตยก็ได้ถูกตั้งคำถามต่อการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจโลก ค.ศ. 2008 ส่วนการปฏิวัติดอกมะลิที่เริ่มต้นตั้งแต่ ค.ศ. 2011 เป็นต้นมาก็ไม่ประสบความสำเร็จ ในที่สุดได้สร้างปัญหาไร้รัฐล้มเหลว การพลัดถิ่น และผู้อพยพไปทั่วโลก และมีอิทธิพลต่อแนวคิดชาตินิยมไปถึงความคลั่งชาติในหลายประเทศในโลกตะวันตก ประจักษ์พยานของความถดถอยของระบอบประชาธิปไตยเห็นได้จากรายงานประจำปีของ FreedomHouse.org ได้รายงานถึงเรื่องเสรีภาพในโลกว่า ตั้งแต่ ค.ศ. 2005-2018 เป็นต้นมา ว่าสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพของประชาชนได้คะแนนลดลงทุกปี ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์ประชาธิปไตยของโลกอย่างตกต่ำอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนนับตั้งแต่มีแนวคิดประชาธิปไตยเกิดขึ้นบนโลก

ประเทศไทย เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 และตลอดระยะเวลาเกือบ 90 ปีที่ผ่านมา เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ การเกิดขึ้นของ “พลเมืองตื่นตัว” (Active Citizen) ซึ่งพลเมืองกระตือรือร้นและต้องการมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น ตลอดจนเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อเคลื่อนไหวและแสดงออกทางการเมือง (Civic Activism) เพื่อเรียกร้องให้รัฐดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการ นอกจากนี้ ความเจริญก้าวหน้าของสื่อสารสนเทศที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว และการ

พัฒนาระบบปฏิบัติการ (Platform) ของสื่อโซเชียลมีเดียก็ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มในรูปแบบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อสนับสนุนนโยบายของพรรคการเมืองอย่างในกรณีของประเทศไทย หรือการรวมกลุ่มที่พัฒนาไปเป็นการจัดตั้งพรรคการเมืองอย่างในต่างประเทศ นอกจากนี้ การพัฒนาสื่อสารสนเทศดังกล่าวยังก่อให้เกิดความหลากหลายของสื่อโซเชียลมีเดียซึ่งทำให้ประชาชนแต่ละวัยเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อที่มีรูปแบบต่างกัน และส่งผลให้ความแตกต่างของทัศนคติต่อสังคมและการเมืองมีความชัดเจนกว่าแต่ก่อน อีกทั้ง ยังมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ มากมาย ที่ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น การเปลี่ยนแปลงของการดำเนินนโยบายประชานิยม (Populism) ซึ่งในอดีตอาจมีเพียงการมุ่งสนองความต้องการของกลุ่มคนรากหญ้า มาเป็นการมุ่งสนองความต้องการของกลุ่มนายทุนด้วย หรือแม้แต่การเกิดแนวคิดในการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายที่เข้มข้นขึ้น จนถึงขนาดยอมรับการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจทางการเมืองหรือแม้แต่การออกเสียงประชามติ หรืออาจเป็นกรณีการล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของระบบการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายอย่างสิ้นเชิงในบางประเทศ ที่สำคัญการเกิดวิกฤตโรคระบาดที่ผ่านมา ก็ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการบริหารจัดการภาครัฐและการใช้อำนาจรัฐที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแม้จะต้องมีการเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตเพื่อป้องกันโรคติดต่อ และการเรียกร้องให้รัฐบาลในฐานะผู้นำของฝ่ายบริหารจะต้องจัดการกับวิกฤตโรคระบาดอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดและกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ อย่างน้อยที่สุด หรือการทบทวนเรื่องขอบเขตการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้เหตุผลความมั่นคงของรัฐในการจัดการโรคระบาดด้วย เป็นต้น

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในประเทศไทย และยังสามารถสร้างความท้าทายใหม่ ๆ ทั้งความท้าทายต่อการบริหารจัดการภาครัฐที่จะต้องมีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น และยังคงสนองความต้องการของประชาชนในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงความท้าทายต่อพรรคการเมืองซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่ความเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจทางการเมืองที่จะต้องมีการปรับตัวในด้านนโยบายและการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อรูปแบบของการรวมกลุ่มและความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งปัจจัยเหล่านี้ยังทำให้เกิดความท้าทายต่อสถาบันทางการเมืองหลักที่ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่อาจจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบในการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในยุคพลเมืองตื่นตัว ตลอดจนความท้าทายต่อการปรับตัวของสถาบันตุลาการในฐานะองค์กรที่จะต้องมุ่งควบคุมความชอบด้วยกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งถือเป็นความชอบธรรมในการวินิจฉัยการดำเนินการของฝ่ายการเมืองที่มีจุดยึดโยงกับประชาชน

ด้วยเหตุนี้ สถาบันพระปกเกล้า ในฐานะสถาบันทางวิชาการที่มีภารกิจสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างยั่งยืน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นดังกล่าว จึงได้จัดให้มีการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า (KPI Congress) ครั้งที่ 23 เพื่อเป็นเวทีเสวนาในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ ประสบการณ์ ตลอดจนนำเสนอข้อมูลภายใต้ฐานของการศึกษาวิจัย เพื่อสำรวจปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ประชาธิปไตย (Democracy Landscape) ของประเทศไทย ซึ่งนำมาสู่การค้นคว้าประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่ (Democracy in a New Landscape) ของประเทศไทย มีแนวโน้ม ทิศทาง และควรจะเป็นอย่างไร

2. ประเด็นย่อยของกลุ่มย่อยทั้ง 5 กลุ่ม

ห้องย่อยที่ 1: ปรากฏการณ์ทางสังคมกับความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมือง

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในโลกยุคปัจจุบัน เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี, การเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์ (social media), ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (new social movement), หรือการเมืองแบบ “ประชานิยม” (populism) ได้ทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองแบบใหม่เกิดขึ้น เช่น พรรค Podemos ในสเปน หรือพรรค M5S ในอิตาลี ซึ่งเกิดขึ้นจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ต่อมาพัฒนาเป็นพรรคการเมืองโดยขบวนการเมืองแบบประชานิยมเป็นสำคัญ ปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นนี้ ทำให้ภูมิทัศน์ของพรรคการเมืองในโลกเปลี่ยนแปลงไป พรรคการเมืองมิใช่เป็นแต่เพียงองค์กรพรรคการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีมีความเกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยเช่นกัน ในขณะเดียวกัน ปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในโลกปัจจุบันไม่เพียงแต่ทำให้เกิดพรรคการเมืองรูปแบบใหม่ๆ ขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถกลายเป็นความท้าทายต่อพรรคการเมืองดั้งเดิมว่าจะสามารถดำรงอยู่และปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างไรในภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ในห้องย่อยนี้ จะเป็นการอภิปรายเรื่องปรากฏการณ์ทางสังคมกับพรรคการเมืองในสองมิติ ได้แก่ 1. มิติด้านการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง และการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเพื่อหาคำตอบว่าพรรคการเมืองจะต้องปรับตัวอย่างไรในภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนไปเพื่อให้เป็นพรรคการเมืองที่ตอบสนองผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Voter) ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ และ 2. การเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบที่มีอุดมการณ์แบบประชานิยมเป็นตัวนำ ทำให้ภูมิทัศน์ทางการเมืองเปลี่ยนไปอย่างไร ในทิศทางไหน และสอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตยทั้งในระดับชาติและระดับสากลมากน้อยแค่ไหน

ประเด็นสำคัญ

- 1) ปรากฏการณ์ทางสังคมกับพรรคการเมือง
- 2) การปรับตัวของพรรคการเมืองกับการสนองต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย
- 3) การเมืองประชาานิยมกับความท้าทายของพรรคการเมือง
- 4) การเมืองแบบประชานิยม และการเมืองมวลชนในฐานะภูมิทัศน์ใหม่ของการเมืองไทย นำไปสู่อะไร?

ห้องย่อยที่ 2: ความชอบธรรมของสถาบันการเมืองท่ามกลางสภาวะผันผวนทางสังคม

ภายใต้สภาวะความผันผวนทางสังคมปัจจุบันที่มีเปลี่ยนแปลงภายใต้ปัจจัยต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นความเจริญก้าวหน้าของและเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดรูปแบบการทำธุรกิจแบบใหม่ๆ ที่ทำให้เกิดความมั่งคั่งหรือสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในช่วงข้ามคืน นวัตกรรมในการสื่อสารซึ่งส่งผลต่อการรับข้อมูลข่าวสารของประชาชนอย่างมากทั้งในด้านเนื้อหาและปริมาณ ความแตกต่างของมุมมองในชีวิตและการแก้ปัญหาของคนต่างรุ่นที่เติบโตมาในสภาพสังคมที่ต่างกัน ย่อมส่งผลกระทบต่อทุกองคาพยพในทุกสังคมให้มีการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ให้ได้

ในบริบทสังคมประชาธิปไตยของไทย ความผันผวนทางสังคมมีผลกระทบต่อโครงสร้างเชิงอำนาจและการใช้อำนาจของสถาบันการเมืองที่มีอยู่เดิม ปรากฏการณ์พลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) ที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มากขึ้น ทำให้กลไกต่างๆ ไม่อาจตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพตามที่คาดหวัง อาทิ กลไกการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมายไม่อาจเป็นจริงได้จากการครอบงำทั้งเนื้อหาและกระบวนการทั้งนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐผ่านองค์กรตรวจสอบที่ไม่สร้างเชื่อมั่นต่อประชาชน รวมถึงการรวมกลุ่มของประชาชนที่เสนอแนวทางจัดความสัมพันธ์ของสถาบันการเมืองในรูปแบบและเนื้อหาที่แตกต่างไปจากเดิม กลับไม่ได้รับการตอบสนองในระดับที่น่าพอใจจากทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร องค์กรตรวจสอบที่ไม่ใช่ศาล และกองทัพ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสถาบันทางการเมืองในเชิงโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองในความเป็นจริง ทำให้ความขัดแย้งยังคงดำรงอยู่และรอเวลาที่จะทวีความรุนแรงขึ้น สภาพการณ์เช่นนี้ ย่อมสั่นคลอนฐานการใช้อำนาจของสถาบันการเมืองที่เป็นอยู่ ให้ต้องพบความยากลำบากในการอ้างความชอบธรรมจากชุดความสัมพันธ์เชิงอำนาจเดิมในการจัดการปัญหาที่นำหน้าไปแล้ว ซึ่งผลของการตอบสนองดังกล่าวไม่เพียงแต่จะไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ แต่กลับพบกับวิกฤติในการสร้างการยอมรับจากสังคม

จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น การรับรู้ และทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันออกแบบแนวทางในการจัดการที่เหมาะสม มีระบบที่โอบรับความแตกต่างหลากหลายได้อย่างพอเหมาะพอควร อันจะเป็นฐานสำคัญของการสร้างความชอบธรรมของสถาบันทางการเมือง จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในห้องย่อยนี้ จึงจะเป็นการ

อภิปรายเพื่อหาคำตอบว่า สถาบันทางการเมืองภายใต้ความเปลี่ยนแปลงและบริบทใหม่ดังกล่าวนี้ จะมีแนวทางอย่างไรในการเพิ่มบทบาทและของพลเมืองให้พอเหมาะกับระดับความตื่นรู้ที่มากขึ้น และควรกำหนดโครงสร้างและกรอบการใช้อำนาจของสถาบันทางการเมืองอย่างไรเพื่อให้เกิดความชอบธรรม สามารถประสานประโยชน์ในความต้องการที่แตกต่างหลากหลาย และสอดคล้องหรือตอบสนองต่อพลเมืองและบริบทของประชาธิปไตยที่เปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นไปที่สถาบันทางการเมืองทั้งในเชิงโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองในความเป็นจริง ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร องค์กรตรวจสอบที่ไม่ใช่ศาล และกองทัพ

ประเด็นสำคัญ

- 1) บทบาทและพื้นที่ของพลเมืองกับการใช้อำนาจสถาบันทางการเมืองทั้งในเชิงโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองในความเป็นจริงที่เหมาะสม
- 2) การปรับตัวของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร และองค์กรตรวจสอบที่ไม่ใช่ศาล เพื่อให้เกิดการดำเนินนโยบายและการตรากฎหมายที่สอดคล้องกับความต้องการอันแตกต่างหลากหลายของประชาชน
- 3) บทบาทของสถาบันกองทัพในโครงสร้างอำนาจที่เปลี่ยนแปลงไป

ห้องย่อยที่ 3 : ตุลาการภิวัตน์ : เส้นแบ่งของอำนาจตุลาการในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเมือง

ตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขใน พ.ศ. 2475 มาจนถึงก่อน พ.ศ. 2489 นั้น รัฐธรรมนูญได้ออกแบบให้รัฐสภา (ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับแรกมีเพียงสภาผู้แทนราษฎร) เป็นองค์กรที่มีสิทธิขาดในการตีความรัฐธรรมนูญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือรัฐธรรมนูญออกแบบให้รัฐสภาสามารถตรวจสอบถ่วงดุลการกระทำทางรัฐบาลของฝ่ายบริหารได้ และมีอำนาจตีความได้ว่าการกระทำของฝ่ายบริหารหรือการออกกฎหมายของตนเองชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่ไม่ได้กำหนดกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจนิติบัญญัติของรัฐสภาเลย จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ได้กำหนดให้ตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้นมาควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ และนับเป็นครั้งแรกที่เกิดความเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์ในการใช้อำนาจนิติบัญญัติของรัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ได้ตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นแทนคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่หลักคือควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและกฎหมาย และวินิจฉัยการใช้อำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ หากแต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (และอาจรวมถึงศาลปกครองด้วยในบางกรณี) ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าใช้อำนาจเกินเลยจากที่

รัฐธรรมนูญบัญญัติ หรือคำวินิจฉัยส่งผลกระทบต่อการทำงานของทางรัฐบาลซึ่งเป็นอำนาจเฉพาะในการตรวจสอบถ่วงดุลของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร และส่งผลให้เกิดข้อเสนอของนักวิชาการไทยมากมายเกี่ยวกับการปรับปรุงเขตอำนาจหรือโครงสร้างองค์กรของศาลรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะที่ประเทศไทย หากแต่เมื่อพิจารณาถึงการใช้อำนาจขององค์กรตุลาการอย่างศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในต่างประเทศแล้ว จะพบว่าหลายประเทศมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไปในทางที่ให้อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญขององค์กรตุลาการมากขึ้น และในหลายประเทศก็ได้ยอมรับว่า แม้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญอาจจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Legality) เนื่องจากรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติชัดเจนว่าศาลมีอำนาจวินิจฉัยดังกล่าว แต่การวินิจฉัยนั้น เมื่อพิจารณาจากบริบทแวดล้อมและการให้เหตุผลแล้ว ถือว่าเป็นคำวินิจฉัยที่ชอบธรรม (Legitimacy) ซึ่งก่อให้เกิดการทำลายแนวความคิดเดิมที่ว่าผู้แทนของประชาชนหรือเสียงของประชาชนมีความชอบธรรมสูงสุด กลายเป็นองค์กรตุลาการจะมีอำนาจตรวจสอบในบางกรณี โดยในห้วงย่อนี้ จะอภิปรายร่วมกันหาคำตอบว่า เหตุผลหรือบริบท หรือขอบเขตเพียงใดที่ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมแก่ฝ่ายตุลาการในการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง และการกำหนดเรื่องอำนาจหน้าที่ขององค์กรตุลาการควรเป็นไปในทิศทางใด

ประเด็นสำคัญ

- 1) บทบาทขององค์กรตุลาการและการให้เหตุผลในการตัดสินคดีทางการเมืองในต่างประเทศ (เช่น คำวินิจฉัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของทางรัฐบาล หรือ คำวินิจฉัยที่ส่งผลให้เป็นการเพิกถอนผลการออกเสียงประชามติ หรือคำวินิจฉัยที่มีผลเป็นการเพิกถอนมติของรัฐสภา เป็นต้น) และผลกระทบต่อองค์กรตุลาการและภูมิทัศน์ของประชาธิปไตยในประเทศเหล่านั้นเมื่อมีคำวินิจฉัยดังกล่าว
- 2) บริบทที่ก่อให้เกิดความชอบธรรมต่อองค์กรตุลาการในการวินิจฉัยคดีทางการเมือง (ทั้งในแง่ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ บริบทของเหตุการณ์และการเมือง และที่มาขององค์กรตุลาการ ฯลฯ) ตลอดจนเงื่อนไขที่ทำให้คำวินิจฉัยที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นคำวินิจฉัยที่ชอบธรรม (Legality vs. Legitimacy)
- 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ (และ/หรือศาลปกครอง) ในประเทศไทย

ห้องย่อยที่ 4 : การบริหารภาครัฐบนความท้าทายของภาวะวิกฤต

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างต้องเผชิญกับบททดสอบมากมายจากความผันผวนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้ง การเข้ามาบีบคั้นของเทคโนโลยีดิจิทัลในโลกยุคปัจจุบัน จนเกิดภูมิทัศน์ใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ทำให้เกิดคำถามและการเรียกร้องต่อการบริหารจัดการภาครัฐมาโดยตลอดถึงการปรับตัวและความมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องของความมั่นคงในมิติใหม่ การจัดการภัยพิบัติ ที่นับวันจะมีความหลากหลายและมีโจทย์ใหม่ที่ท้าทายการบริหารงานภาครัฐมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการบริหารจัดการในภาวะวิกฤต สภาวะการณ์ดังกล่าวได้ถูกตอกย้ำให้ชัดขึ้น จากสถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ที่มีการระบาดในวงกว้างนับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา ที่สะท้อนถึงความอ่อนแอของระบบกลไกภาครัฐในการบริหารจัดการ สิ่งที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาปีเศษของสถานการณ์การแพร่ระบาด ดังกรณีตัวอย่างของประเทศไทยที่เห็นได้ชัดว่า ประชาชนขาดความเชื่อมั่นอย่างมากต่อภาครัฐ ทั้งในการบริหารสถานการณ์เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดและการบริหารจัดการวัคซีนให้ประชาชนอย่างรวดเร็วและทั่วถึง ซึ่งเกิดจากทั้งในแง่ของระเบียบกฎหมายที่ไม่ยืดหยุ่นและระบบกลไกภาครัฐที่ไม่ได้ถูกกำหนดให้ตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการจัดการภาวะวิกฤตเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีการปกครองในรูปแบบอื่น จึงเกิดการตั้งคำถามว่า ประเทศเหล่านั้นสามารถจัดการกับสถานการณ์ในภาวะวิกฤตได้ดีกว่าหรือไม่ ตลอดจน หลายภาคส่วนในสังคมมีความพยายามที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดการกับภาวะวิกฤตมากขึ้น ดังนั้น ในกลุ่มย่อยนี้จึงมุ่งอภิปรายถึงประเด็นท้าทายต่าง ๆ ที่นำไปสู่การออกแบบกลไกการบริหารงานภาครัฐอย่างไรให้มีความเป็นมืออาชีพ เพื่อตอบสนองภาวะวิกฤตต่าง ๆ ในอนาคต รวมทั้ง แนวทางการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และ ประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐที่เหมาะสมในภูมิทัศน์ใหม่บนความท้าทายของภาวะวิกฤต

ประเด็นสำคัญ

- 1) การออกแบบที่ยิ่งใหญ่ (Grand design) ของระบบและกลไกการบริหารงานภาครัฐภายใต้สภาวะ Disruption จากเทคโนโลยี การบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ การจัดการด้านความหลากหลายของอัตลักษณ์ การจัดการโรคระบาด และการจัดการในภาวะวิกฤตต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะผันผวนมากจนไม่อาจจะวางแผนได้ ควรเป็นอย่างไร

- 2) รูปแบบและแนวทางการกระจายอำนาจ การรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง กลไกการใช้อำนาจรัฐ และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ ประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐที่เหมาะสมในภูมิทัศน์ใหม่บนความท้าทายของภาวะวิกฤติ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน
- 3) แนวทางการปฏิรูประบบและกลไกการบริหารงานภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม รวมทั้งนวัตกรรมกรรมมีส่วนร่วมใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อสมรรถนะความเป็นพลเมืองในโลกยุคปัจจุบัน

กลุ่มย่อยที่ 5 : ดุลยภาพระหว่างความมั่นคงของรัฐกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และรัฐจะจำกัดหรือล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพบางประการของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อเป็นเหตุผลเรื่อง “ความมั่นคงของรัฐ” ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความปลอดภัยให้แก่ประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม ทั้งนี้ ในช่วงก่อนศตวรรษที่ 20 จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีการให้น้ำหนักในเรื่องของสิทธิเสรีภาพเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญของประเทศตะวันตกที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนคำพิพากษาของศาลที่วางหลักตลอดมาว่า รัฐจะจำกัดหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ต่อเมื่อเป็นไปเพื่อความมั่นคงของรัฐ และการจำกัดหรือการละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวจะต้องใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดและกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างน้อยที่สุด ที่สำคัญ แม้แต่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเอง ก็ยังจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามหลักนิติกระบวนการ (Due Process of Law) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ได้เกิดปัจจัยและเหตุการณ์สำคัญหลายประการที่ทำให้มุมมองเรื่องความมั่นคงของรัฐและสิทธิเสรีภาพของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปจนส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ในมิติของสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้น กระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ส่งผลให้เกิดการตระหนักในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากยิ่งขึ้น เช่น สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารของรัฐ (Right to be informed) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of expression) หรือแม้แต่สิทธิส่วนบุคคลในเกือบทุกมิติ (Privacy Rights) เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากในหลายประเทศ แทบทุกภาคส่วนได้ออกมาเรียกร้องให้รัฐต้องออกกฎหมายรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพดังกล่าวให้แก่ประชาชน ขณะเดียวกัน ในมิติของความมั่นคงนั้น เหตุการณ์สำคัญหลายเหตุการณ์ เช่น วิกฤตโรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยด้านสุขภาพของประชาชนทั้งประเทศ วิกฤตเศรษฐกิจ หรือแม้แต่การก่อการร้าย ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ เช่น อาชญากรรมทางไซเบอร์ (Cyber Crime) เป็นต้น ซึ่งทั้งเหตุการณ์และปัจจัยเหล่านี้ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความท้าทายต่อความมั่นคงของรัฐ จนส่งผลให้ประเทศที่ปกครองในระบอบ

ประชาธิปไตยหลายแห่งมีการใช้อำนาจรัฐผ่านทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ โดยให้น้ำหนักไปในทางการรักษาความมั่นคงของรัฐมากกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้สถานการณ์บางสถานการณ์และบางช่วงเวลา เช่น การยกเว้นหลักนิติกระบวนการในกรณีที่เกิดการก่อการร้าย การจำกัดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลของรัฐ หรือการให้รัฐเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน โดยอาศัยเหตุผลเรื่องความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น

ทั้งนี้ การปะทะกันของแนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการใช้อำนาจรัฐโดยอาศัยเหตุผลเพื่อความมั่นคงของรัฐได้กลายเป็นประเด็นสำคัญในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยด้วย และยังคงเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในห้องย่อยที่ 5 จะเป็นการอภิปรายในประเด็นดังกล่าวโดยมุ่งสำรวจว่าปัจจัยต่าง ๆ ทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนเทคโนโลยี ได้ส่งผลกระทบต่อการนิยามและมุมมองของความมั่นคงของรัฐอย่างไรบ้าง เพื่อค้นหาจุดสมดุลระหว่างความมั่นคงของรัฐและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้

ประเด็นสำคัญ

- 1) พลวัตการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นกับมุมมองความมั่นคงของรัฐ
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างมุมมองความมั่นคงของรัฐกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 3) การสร้างความสมดุลระหว่างความมั่นคงของรัฐและสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย